

УДК 378.091

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕМПЕРАМЕНТУ СТУДЕНТІВ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ АДАПТАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Тимоша Ю.В.

здобувач першого рівня освіти факультету агротехнологій
Миколаївський національний аграрний університет, Україна
Науковий керівник – асистент Гула Л.В.

В статті проаналізовано результати експериментального дослідження властивостей темпераменту за методикою Г. Айзенка, проведено аналіз виявлених характеристик, запропоновано рекомендації, котрі спрямовані на використання його кращих сторін і нівелювання недоліків при адаптуванні студентів першого курсу закладів вищої освіти до навчального процесу.

The results of the experimental study of temperament properties according to the method of G. Eysenko are analyzed in the article, the analysis of the revealed characteristics is offered, the recommendations aimed at the use of its best sides and the elimination of defects in the adaptation of the students of the first year of higher education institutions to the educational process are offered.

Навчання у закладів вищої освіти (ЗВО) є необхідною передумовою професійного становлення майбутнього спеціаліста, важливого етапу професіоналізації та самоактуалізації студентів. Формування особистості молодшої людини в процесі життєдіяльності базується на індивідуальних якостях, серед яких можна виділити темперамент [1].

Темперамент виступає відносно стійкою, інтегральною й узагальненою динамічною характеристикою, яка має багатозначні зв'язки з якостями нервової системи людини та пов'язана з емоційними та регуляторними характеристиками поведінки. Відомо, що темперамент – це біологічний фундамент, на якому формується особистість як соціальне утворення. Якості особистості, що обумовлені темпераментом, є найбільш стійкими та довготривалими. Саме тому зростає важливість та актуальність дослідження темпераменту, як системи якостей в їх єдності та взаємодії, аналізу виявлених характеристик та рекомендацій з розвитку сильних сторін і саморегуляції недоліків при формуванні психологічного здоров'я студентів та ефективності їх адаптування до навчання.

З'ясувати вплив стійких якостей темпераменту на адаптованість має велике значення для оптимізації процесу підготовки майбутніх фахівців. Вирішення цієї проблеми дозволить підвищити якість навчання за спеціальностями, забезпечить раціональне використання особистісних ресурсів кожного студента [2].

Особистий методологічний підхід для визначення темпераменту сформулював вітчизняний вчений, засновник наукової школи «Психологія часу» Б. Цуканов. Для визначення природного порядку типологічних груп Б. Цукановим перевірялася ступінь виразності таких властивостей темпераменту, як «екстраверсія-інтроверсія» і «стабільність-нейротизм» в суцільному спектрі «?-типів». Він запропонував теорію часу в психіці індивіда та розробив в її контексті концепцію темпераменту, що відкрило нові можливості перед практичними психологами при врахуванні сукупності психодинамічних задатків в розвитку особистості [3].

Фундаментальне положення своєї теорії Б. Цуканов пояснив наступним чином. «Щоб зрозуміти дійсну природу часу необхідно принципово визнати, що час, як реальність існує в вигляді безпосередньо проживаємої індивідом тривалості. Саме завдяки цій реальності час стає об'єктом вимірювання. Те, що надається безпосередньо індивіду, «об'єктивується» у зовнішньому світі й людина починає думати, що вона існує в об'єктивному часі» [3].

Насправді особистість суб'єктивно відображає властивості часу, які приховані в реальних особливостях індивідуально проживаємої тривалості». Це положення дало поштовх вченим для пошуку найбільш адекватного методу дослідження часу, проживаємого індивідом. Дослідження темпераменту та його властивостей на сучасному етапі розвитку науки залишається спірною проблемою. Вчені не дійшли до єдиної думки не тільки стосовно певних питань, але й кардинальних. Досі дискутуються питання про фізіологічну основу темпераменту, про значення особливостей темпераменту при взаємодії

людини за певних умов проживання; неоднозначно розуміється місце темпераменту й в структурі особистості.

На хід перебігу психічних процесів, на індивідуальний стиль поведінки студентів під час навчання, на бали, на результати діяльності впливає темперамент, що підтверджується великою кількістю експериментальних даних[4]. Темперамент ґрунтується на вроджених особливостях кожної людини, на особливостях нервової системи, які, як стверджував Гіпократ, обумовлюють динамічні характеристики інтенсивності та швидкості реагування, ступеня емоційної збудливості та врівноваженості, значною мірою визначають здатність пристосовуватися до певних нових умов середовища. Немає кращих або гірших типів темпераменту, кожен із них має свої позитивні якості, тому головні зусилля спеціалістів стосовно темпераменту повинні бути спрямовані на розумне використання його кращих сторін і нівелювання його негативних граней та часткове управління ним. Якщо властивості психіки не можна змінити шляхом виховання, то їх обов'язково потрібно врахувати при адаптації першокурсника до навчання.

За методикою Г. Айзенка було проведено дослідження серед студентів МНАУ факультету агротехнологій. На підставі отриманих результатів, можна скласти характеристику студентів відповідно до їх темпераменту. Вони проявляють дезадаптивні реакції у перші місяці навчання. Але у кожного типу темпераменту є потенціал як фізіологічний, так і психологічний, який сприяє адаптаційним можливостям студентів. Так, студенти флегматичного, меланхолічного та холеричного типів проявляють зниження ригідності, що за умови успішного психолого-педагогічного підходу може допомогти перелаштуватися до нових умов навчально-виховного процесу. А у сангвініків на фізіологічному рівні підвищується збудливість, що дозволяє таким студентам швидко реагувати, опиняючись у новій ситуації. Таким чином, у адаптаційний період, студенти сангвініки характеризуються вираженою ригідністю та збудливістю, зі зниженням екстраверсії та темпу реакції. Це не зовсім співпадає з описом цього типу, але пояснює зміни поведінки людини в ситуації стресу.

Для меланхоліків у період адаптації характерним являється зниження екстраверсії, ригідність та збудливість. Студенти даного типу характеризуються слабкістю як процесу збудження, так і процесу гальмування. Тому меланхоліки часто пасивні, загальмовані. Вплив сильних подразників може викликати різноманітні порушення поведінки. Ці особливості, близькі до дезадаптивного стану, це потрібно враховувати викладачам. У студентів флегматичного типу темпераменту в початковий період адаптації спостерігаються активність, емоційна збудливість, зниження ригідності що для них не є характерним. Студенти холеричного темпераменту у нових умовах проявляють підвищену емоційну збудливість та активність.

Психодинамічна типологія індивідів надзвичайно важлива для проведення адекватного психологічного аналізу конкретної особистості, її поведінки та діяльності. Згідно В. Рибалка, «професійний психологічний аналіз людини повинен починатися саме з визначення та інтерпретації типу

темпераменту та пов'язаних з ним психодинамічних проявів інших якостей особистості» [5].

Отже, для вирішення питання успішної адаптації першокурсників до нових умов навчання, скоріш за все, необхідно виявити найбільш типові проблеми, з якими стикається більшість студентів та причини їх виникнення. Перешкоди, що стоять перед молодою людиною на шляху початкового студентського життя пов'язані з тим, що відбувається певний злам старого динамічного стереотипу та формування нового. Психологічний розвиток студента – це постійний процес виникнення та вирішення протиріч, активної роботи над собою. Суттєву роль в процесі психосоціальної адаптації відіграє пов'язана з особистісно-типологічними характеристиками здатність індивіда до динамічної перебудови системи відносин, установок, життєвих цілей.

Розвиток суспільно ціннісних якостей особистості суттєво залежить від темпераменту. А тому, саме темперамент виступає важливою умовою, яку необхідно враховувати при індивідуальному підході до виховання та навчання, до формування характеру, до всебічного розвитку розумових та фізичних здібностей. Таким чином, дослідження темпераменту відкриває перед викладачами якісні можливості для врахування цілої сукупності психодинамічних задатків індивіда, що дозволяє визначити передумови нормального або аномального перебігу розвитку особистості студента, саногенного або патогенного його розвитку, включення студентської молоді в успішне виконання навчальної діяльності, громадянську та суспільну поведінку.

Перспектива подальших досліджень вбачається нами в теоретичному та практичному вивченні стресостійкості студентів із різними типами темпераменту, що дозволить винайти практичні кроки при плануванні корекційної та профілактичної роботи, яка має за мету формування здатності особистості протидіяти впливу емоційного та інформаційного стресу, більш виважено підійти до обрання спеціальності та професійної адаптації.

Список використаних джерел:

1. Курепін В.М. Проблеми екологічної свідомості здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти аграрного профілю, уклад. В.М. Курепін, А.В. Демченко // Осінні наукові читання : матеріали XXIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, секція № 10. Педагогічні науки, м. Тернопіль, 27 листопада 2019 р. - Тернопіль : ГО «Наука та освіта без кордонів», 2019.

URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/6415> (дата звернення 21.02.2020).

2. Курепін В.М. Роль виробничого навчання у системі підготовки майбутніх фахівців технічного профілю, уклад. В.М. Курепін // Розвиток українського села – основа аграрної реформи в Україні : матеріали причорноморської регіональної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу, м. Миколаїв, 25 – 26 квітня 2019 р. – Миколаїв : МНАУ, 2019.

URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/6413> (дата звернення 21.02.2020).

3. Цуканов Б.И. Время в психике человека: Монография [Текст] / Б.И. Цуканов. – Одесса: Астропринт, 2000. – 245с.

4. Курепін В.М. Психолого-педагогічні методи формування креативного мислення в майбутніх інженерів-педагогів, уклад. В.М. Курепін, В.С. Іваненко // Осінні наукові читання : матеріали XXIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, секція № 10. Педагогічні науки, м. Тернопіль, 27 листопада 2019 р. - Тернопіль : ГО «Наука та освіта без кордонів», 2019.

URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/6416> (дата звернення 21.02.2020).

5. Рибалко В.В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників: Монографія [Текст] / В.В. Рибалка; за ред. Г.О. Балла – К.: ІПППО АПН України – 1998.